

Olli Hakkarainen

KIRJAN KUVITTAMINEN: RONJA, RYÖVÄRINTYTÄR

Opinnäytetyö | Maaliskuu 2016

OPINNÄYTETYÖ

Maaliskuu 2016
Muotoilun koulutusohjelma

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
p. 050 311 6317, 050 438 7550

Tekijä

Olli Hakkarainen

Nimeke

Kirjan kuvittaminen: Ronja, ryövärintytär

Kieli
suomi

Sivuja
80

Tiivistelmä

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutustua kirjan kuvittamisprosessin eri vaiheisiin ja kehittää omia kuvitustaitoja ja -tyyliä. Konkreettinen tavoite oli tehdä suunnitelma uusista kuvituksista Ronja, ryövärintytär -kirjaan ja toteuttaa valmiiksi muutama niistä. Kuvitusten tuli olla ammattimaisesti toteutettuja ja noudattaa yhtenäistä, kirjaan sopivaa tyyliä sekä kuvastaa tarinan tunnelmaa.

Opinnäytetyössä pohditaan kuvan ja tekstin suhdetta ja sitä, mikä on kuvituksen tehtävä kertomakirjallisuudessa. Työssä selvitetään, kuinka kuvitukset Ronja, ryövärintytären syntyivät, mitä vaiheita prosessiin kuului ja mitä tekniikoita käytettiin.

Valmiita kuvituksia syntyi viisi kappaletta. Ryhmä koulumme opiskelijoita teki kuva-analyysejä valmiista kuvituksista. Niiden perusteella analysoitiin, ymmärrettiinkö kuvat oikein, viestivätkö ne haluttuja asioita ja miten ne nähtiin kokonaisuutena.

Kuvituksia ei julkaista oikeassa kirjassa. Tekijällä on Astrid Lidgrenin perikunnan, Saltrokan AB:n lupa julkaista kirjan pohjalta tekemänsä kuvat opinnäytetyössä.

Asiasanat
kuvittaminen, kirjan kuvitus

THESIS

March 2016
Degree Programme in Design

Sirkkalantie 12 A
80100 JOENSUU
p. 050 3116317, 050 4387550

Author

Olli Hakkarainen

Title

Illustrating a Book: Ronia the Robber's Daughter

Language

Finnish

Pages

80

Abstract

The goal of the thesis was to get acquainted with a book illustration -process and to improve own illustration skills and style. The concrete objective was to create a plan of new illustrations in the book Ronia the Robber's Daughter and to finish a few of them. The illustrations should look professional, follow a uniform style that fit the book and reflect the atmosphere of the story.

The thesis includes pondering over the relationship of picture and text, and what the purpose of illustrations in epic literature is. The thesis tells how the illustrations for Ronia the Robber's Daughter were created, which phases there were in the process and which techniques were used.

In the end five illustrations were finished. A group of Karelia UAS students made picture analyses of the illustrations. Based on the results it was concluded how the illustration was understood, if the desired message was sent, and how the illustrations were seen on the whole.

The illustrations will not be published in a real book. The author has the permission of Saltrökan AB, The Astrid Lindgren Company to publish his illustrations based on the book in this thesis.

Keywords

illustration, book illustration

SISÄLTÖ

1. Johdanto	8
2. Viitekehys	12
2.1 Lähtökohdat	13
2.2 Tavoitteet ja toteutus	16
3. Kirjan kuvittaminen	18
3.1 Kuvitetut kirjat kirjallisuudessa	19
3.2 Kuvituksen tehtävä	24
3.3 Teknisiä seikkoja	27
4. Kuvitusprosessi	30
4.1 Kirjan tarina ja maailma	31
4.2 Kuvitustyyli	34
4.3 Kuvitettavien kohtausten valinta	41
4.4 Toteutus	48
4.5 Valmiit kuvitukset	55
5. Palaute	66
5.1 Palautteen kerääminen	67
5.2 Tulokset	69
6. Pohdinta	74
Lähteet	78

1. JOHDANTO

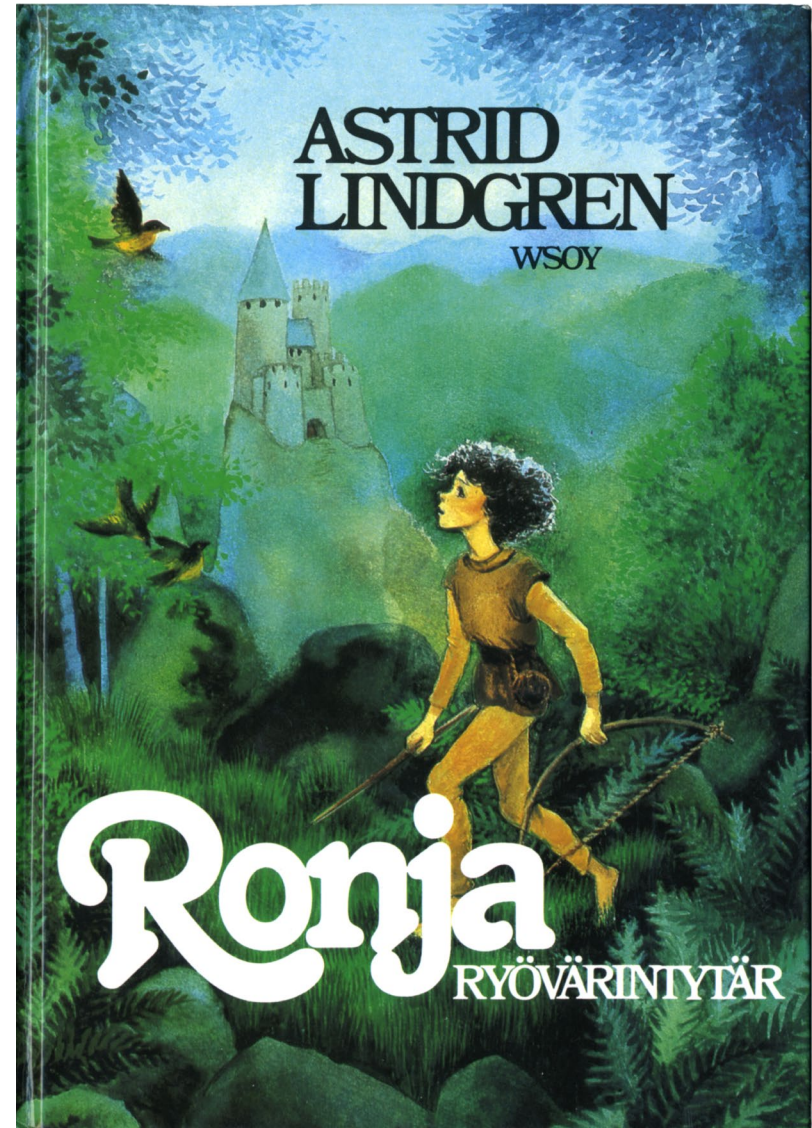
Matiaksenmetsän riitelevät ryövärijoukkioit ja niiden jälki-kasvun hengenvaaralliset seikkailut muistuvat mieleeni, kun etsin sopivaa nuortenkirjaa koulun kuvituskurssia varten. Aloitettuani valitsemani Ronja, ryövärintytär -kirjan kuvitusten suunnittelun, minulle kuitenkin selvisi, että kirjasta saisi paljon syvemmän ja mielenkiintoisemman projektin kuin mitä kolmen opintopisteen kurssi vaatisi. Niinpä tehtävä kasvoi opinnäytetyökseni. Opinnäytetyössä tutustun kirjan kuvittamisen eri vaiheisiin ja suunnittelen uudet kuvitukset Ronja, ryövärintyttäre.

Kuvittaminen on ollut opintojeni mielenkiintoisimpia aihealueita, joten tuntui luontevalta lähteä tekemään siihen liittyvää opinnäytetyötä. Lasten- ja nuortenkirjojen lisäksi erilaisia oppi- ja opaskirjoja ja kirjojen kansia kuvitetaan paljon. Kuvituksia löytyy myös mm. aikakaus- ja sanomalehdistä, kuluttajatuotteista, sekä mainos- ja markkinointimateriaaleista. Kuvittamistaidot voivat olla graafiselle suunnittelijalle hyödyksi monessa tilanteessa. Kirjan kuvittaminen on hyvä esimerkki isosta kokonaisuudesta, jonka suunnittelussa pitää huomioida lukuisia asioita.

Opinnäytetyössä kerron Ronja, ryövärintytär -kirjan kuvituksien suunnitteluprosessista, ja esittelen valmiit kuvitukset. Kun opinnäytetyö vielä julkaistaan netissä, piti huomioon ottaa tekijänoikeuskysymykset. Sain Astrid Lindgrenin perikunnalta luvan julkaista kirjan pohjalta tekemäni kuvat opinnäytetyössäni ja myös nettiportfoliosani. Allekirjoitimme kirjallisen sopimuksen siitä, että oikeuteni käyttää Ronja, ryövärintytärtä on rajoitettu tiukasti opinnäytetyöhön.

Ronja, ryövärintytär -kirjassa nuori ja tietämätön Ronja-tyttö elää syrjäisessä linnassa äitinsä, isänsä ja kahden-toista ryövärin kanssa (Kuva 1). Ronjan suurinta huvia on männiäisten, ajattaroiden ja muiden mystisten olentojen kansoittamassa metsässä seikkaileminen. Arvioin kirjan kohderyhmän iäksi noin 8-12 vuotta, vaikka se voi antaa paljon aikuisellekin, kuten totesin lukiessani kirjan projektin aikana yhä uudestaan ja uudestaan.

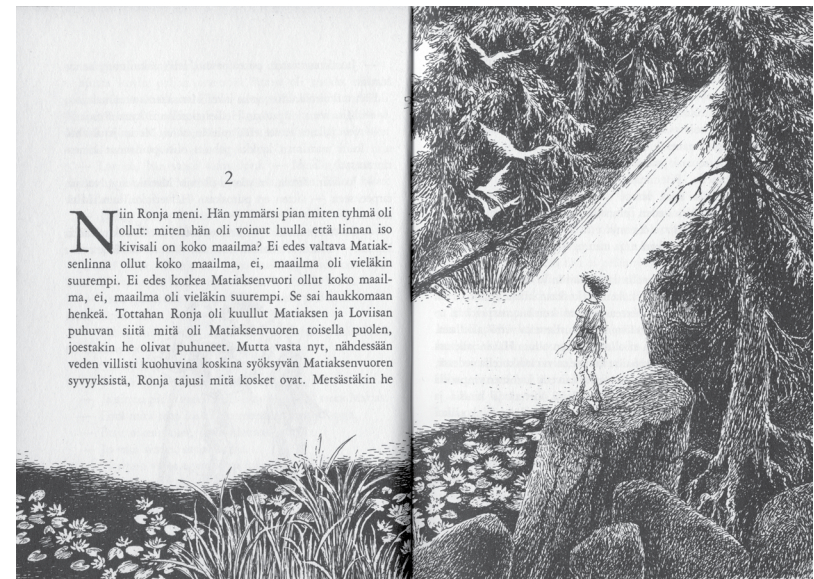
Kuva 1.
Ronja, ryövärintytär -kirja.

2. VIITEKEHYS

2.1 Lähtökohdat

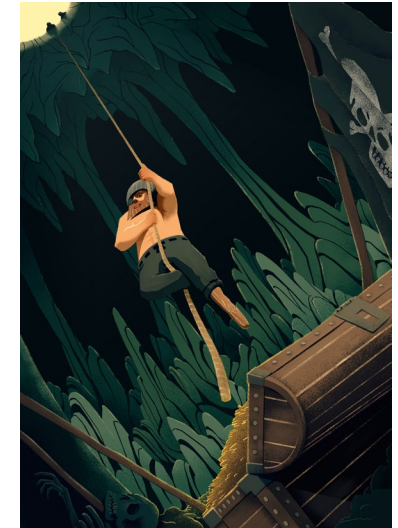
Ronja, ryövärintytössä on entuudestaan monen muun Astrid Lindgrenin kirjan tapaan kuvataiteilija Ilon Wiklandin kauniit kuvitukset (kuva 2). Tarkoitukseni on tehdä kirjaan uudet kuvitukset omalla tyylilläni, joka eroaa Wiklandin viivapiirroksista. Ronja, ryövärintytären kaltaisissa kirjoissa, joissa tekstin ymmärtäminen ei ole sidottu kuvituksiin, onkin ajoittain uusittu kuvitukset uuden julkaisun tai käännöksen myötä (Rättyä 2014).

Kuva 2. Ilon Wiklandin kuvitus Ronja, ryövärintytär-kirjassa.

Olen pienestä pitäen piirrellyt lyijykynillä ja tusseilla. Koulun myötä tutustuin piirtopöydällä ja tietokoneella piirtämiseen, ja pidän niitä nykyään omimpina työvälineinä. Aion tehdä Ronja, ryövärintytär -kuvituksetkin digitaalisesti ja näin kehittää taitojani sillä alalla entisestään.

En ole tehnyt ennen näin laajaa kuvitustyötä. Pidän kuvitustyyliäni varsin vaihtelevana (kuva 3), sillä kokeilen mielelläni uusia tekniikoita. Kirjan kuvittaminen on kuitenkin iso projekti, jossa kuvitustyylin on oltava yhtenäinen koko kirjan matkalta. Entuudestaan olen piirrellyt paljon erilaisia hahmoja, mutta usein ilman taustaa, joten maisemien ja rakennusten tekeminen on jäänyt minulta vähemmälle. Pidän Ronja, ryövärintytär -taustojen näyttämistä kuitenkin hyvin tärkeänä tarinan kannalta, joten siihenkin on panostettava.

Kuva 3.
Vanhoja piirrustuksiani.

2.2 Tavoitteet ja toteutus

Opinnäytetyöni tavoitteena on tutustua kirjan kuvittamisen vaiheisiin ja kehittää omaa kuvitustyyliäni ja -taitojani. Konkreettisesti haluan saada aikaan suunnitelman Ronja, Ryövärintytär -kirjan täysistä kuvituksista ja toteuttaa noin viisi niistä.

Tarkoituksenani ei ole saada aikaan mahdollisimman montaa valmista kuvitusta vaan keskittyä prosessiin. Toteutettavaksi pyrin valitsemaan sisällöltään ja tunnelmaltaan mahdollisimman erilaisia kohtauksia, jotta kokonaisuudesta tulisi monipuolinen. Kuvitusten tulee olla ammattimaisesti toteutettuja, noudattaa yhtenäistä, kirjaan sopivaa tyyliä ja kuvastaa tarinan tunnelmaa.

Saadakseni aikaan mielekkäät kuvitukset, tutkin millaisia kuvia sisältäviä kirjoja on, mihin "ryhmään" Ronja, ryövärintytär niistä kuuluisi ja pohdin kuvituksen tehtävää kaunokirjallisuudessa. Käyn myös läpi teknisiä seikkoja, jotka otin huomioon, kun kuvitukset tulevat juuri painettavaan kirjaan. Koska kuvituksia ei kuitenkaan ole tarkoitus julkaista oikeassa kirjassa, otin vapauden itse päättää esimerkiksi sivukoosta ja kuvien värillisyydestä.

Kerron opinnäytetyössä kuvitusprosessini eri vaiheista, kuten kuinka lähdin luonnostelemaan kuvituksia ja kuinka valitsin kuvitettavat kohtaukset. Näytän myös kuinka lopulliset kuvitukset syntyivät ja esittelen ne.

Valmiista kuvituksista kerätään palautetta koulumme opilailta kuva-analyysien avulla. Näin selvitetään, ymmärretäänkö kuvitukset oikein, välittyykö niiden viesti halutulla tavalla lukijalle ja miten kuvitukset nähdään kokonaisuutena.

3. KIRJAN KUVITTAMINEN

3.1 Kuvitetut kirjat kirjallisuudessa

Yleisin paikka, missä kirjassa näkee kuvituksen, lienee kansi. Onnistunut kansi kertoo jo ensisilmäyksellä paljon kirjan tyylilajista ja sisällöstä, sekä houkuttaa tarttumaan kirjaan ja avaamaan sen lähempää tarkastelua varten. Esimerkiksi oppikirjojen kansien välistäkin löytyy usein paljon kuvia, mutta kaunokirjallisuuden puolella kuvitukset tuntuvat keskittyvän lähinnä lastenkirjoihin.

Kuvia löytyy monentyyppisistä kirjoista, joissa kuva ja teksti kommunikoiva eri tavoilla. Kuvia sisältäviä kirjoja on useaan otteeseen yritetty jakaa kategorioihin ainakin kuvien ja tekstin suhteellisen määrän, keskinäisen vuorovaikutukset ja kohderyhmän perusteella. Omat jaottelumallinsa ovat tehneet Torben Gregersen, Joseph Schwarcz, Ulla Rhedin ja Joanne Golden (*Nikolajeva-Scott 2001, 6-7*). Kun vakiintunutta määritelmää ei ole, aihealueen termistökin on hie-man sekavaa. Esimerkiksi "kuvakirjaksi" voi käsittää kaikki kuvitetut kirjat tai sitten vain ne kirjat, joissa on vaikkapa vähintään yksi kuva joka aukeamalla.

Nikolajeva ja Scott (2001, 12) tarjoavat edellä mainuttujen henkilöiden jaotteluja apunaan käyttäen omat lajitteluperusteensa (*kuvat 4 ja 5*), jotka mielestäni avaavat parhaiten kuvia sisältävien kirjojen eroja, ja tapoja, joilla kuva ja teksti voivat olla suhteessa toisiinsa. He ovat ottaneet huomioon kuvan ja tekstin suhteellisen määrän, keskinäisen vuorovaikutuksen laadun, ja sen, onko kirja kertova vai ei.

Päällekkäinen

- **Symmetrinen** – Kuva ja teksti kertovat saman asian, ovat päällekkäisiä.
- **Toisiaan täydentävä** – Sanat ja kuvat täyttävät toistensa aukot.
- **Laajentava / tehostava** – Visuaalinen kerronta tukee sanallista kerrontaa, sanallinen kerronta on riippuvainen visuaalisesta kerronnasta (tai päinvastoin)
- **Rinnakkainen** – Kaksi toisistaan riippuvaa kertomusta, toista ei ymmärrä ilman toista
- **Syllepsinen** – Kaksi tai useampi toisistaan riippumatonta kertomusta.

Erillinen

Kuva 4. Kuvan ja tekstin suhde kerronnassa.

Muokattu versio Nikolojevan ja Scottin kirjan kaaviosta (2001, 12.)

Sana

Kertova

Ei-kertova

– Kertova teksti (tarina) – Kertova teksti satunnaisilla kuvituksilla – Kertova teksti, jossa ainakin yksi kuva jokaisella aukeamalla – Kuvakertomus sanoilla, jatkuva tarina – Kuvakertomus ilman sanoja, jatkuva tarina – Kuvakirja ilman sanoja	– Ei-kertova teksti (esim. asiateksti, sanakirja, oppikirja) – Kuvitettu ei-kertova teksti – Katselukirja sanoilla, ei kertova eikä jatkuva – Katselukirja ilman sanoja, ei kertova eikä jatkuva

Kuva

Kuva 5. Kirjojen jaottelu tekstin ja kuvien määrän mukaan.

Muokattu versio Nikolojevan ja Scottin kirjan kaaviosta (2001, 12.)

Ronja, ryövärintytär aiempine kuvituksineen on kertova kirja. Se on tekstivoittoinen ja siinä on vain satunnaisia kuvituksia. Kuvitukset esittävät kutakuinkin symmetrisesti valittuja kohtauksia tekstin seasta, täydentäen lähinnä henkilöiden ja ympäristön kuvausta. Kirjan teksti ei tarvitse kuvia välittääkseen viestinsä ja tullakseen täysin ymmärretyksi. Tämä on luonnollista kirjalta, joka on ensin kirjoitettu ja jälkikäteen kuvitettu. Tällaiset kirjat voivat myös ilmestyä uutena versiona tai käännöksenä, jossa on uudet kuvitukset (Rättyä 2014). Näin on tehty esimerkiksi Peppi Pitkätossu ja Liisa Ihmemaassa -kirjoissa. Tällöinkin tarina säilyy pohjimmiltaan samana ja se voidaan lukea yhä ilman kuvia (Nikolajeva-Scott 2001, 8).

Aion tehdä kuvitukset, jotka ovat suhteeltaan tekstiin varsin samanlaiset kuin vanhatkin. Kirjassa, johon suunnitellaan kuvitukset jälkikäteen, on harvemmin tarkoituksenmukaista, että kuva osallistuu voimakkaasti kerrontaan – sehän muuttaisi jo valmista tarinaa. Joskus kuvat voivat kertoa omaa sivutarinaansa pääkertomuksen ohessa, esimerkiksi taustalla seikkailevan hauskan sivuhahmon muodossa. Tälläistakaan vaihtoehtoa en kuitenkaan pidä hyvänä Ronja, ryövärintyttären tapaisen klassikkokirjan kohdalla.

Satunnaisia kuvituksia sisältävissä tekstivoittoisissa kirjoissa, joissa kuvitukset lähinnä vain toistavat osia tekstistä, voi silti olla hyvin monimuotoisia kuvituksia (kuva 6). Kooltaan kuvitukset voivat olla pieniä ja tekstin sisään aseteltuja tai vaikka koko aukeaman kokoisia, jolloin teksti voi olla aseteltu kuvituksen sisään. Joissain kirjoissa kuvien alle on lisätty kuvateksti. Sitä voi käyttää esimerkiksi

selittämään abstraktimpaa kuvaa tai kuvaa, joka ei ole sijoitettu välittömästi siihen liittyvän tekstikohdan viereen.

Kuvitukset voivat esittää yksittäisi tarinasta poimittuja henkilöitä tai esineitä, tai kuvata kokonaista tapahtumaa kuin ikkuna kirjan maailmaan. Joissakin Ronja, ryövärintyttären tapaisissa kirjoissa kuvitukset ovat vain lukujen otsikoiden päällä olevia pieniä piirroksia, jotka ehkä antavat jonkin vihjeen tulevista tapahtumista. Kuvan muodon ja sisällön lisäksi myös kuvitustyyli ja muut kuvissa käytetyt keinot vaikuttavat siihen, miten kuvilla viestitään.

Kuva 6. Sysimetsä -nuortenkirjassa on käytetty kuvituksia erittäin monimuotoisesti. Kuvittanut Carson Ellis.

3.2 Kuvituksen tehtävä

Kuvituksen tehtävä voi olla erilainen kirjasta riippuen. Anja Hatvan (1993, 133-134) mukaan kuvitus ei ole tarpeeton niin kauan, kun sillä on yksikin mielekäs tehtävä.

Ensimmäinen mieleen tuleva kuvituksen tehtävä lienee koristaminen. Hatva (1993, 51.) sanoo, että kuvan pyrkimyksenä on tuottaa miellyttävä kokemus ja esteettinen elämys, vaikkakin se, mitä koetaan miellyttäväksi, vaihtelee yksilöittäin. "Rumastakin" aiheesta tehty kuva voi olla miellyttävä kun se on toteutettu teknisesti ja esteettisesti kauniisti. Kuvat tekevät kirjasta visuaalisesti miellyttävämmän ja kiinnostavamman.

Erityisen paljon kuvitetaan lastenkirjoja. Tätä selittää se, että lapsen kyky hahmottaa kuvia kehittyy verbaalista ymmärtämistä aikaisemmin. Kuvia on helpompi seurata, ja joitain asioita on helpompi esittää kuvin tai kuvien tukevana, varsinkin jos lapsella ei ole aikaisempaa tietämystä aiheesta. Mitä pienempi lapsi, sitä tärkeämpiä juuri kuvat ovat tarinan omaksumisen kannalta. Varttuessa kuvien merkitys tarinan ymmärtämisen kannalta käy vähäisemmäksi. (Hatva 1993, 115-116).

Voisi yleistäen sanoa, että kertomakirjoissa on sitä enemmän kuvia, mitä nuorempi kohderyhmä on. Ronja, ryövärintyttären tapaisia satunnaisia kuvia sisältäviä kirjoja voisi pitää eräänlaisena väliaskelmana lasten runsaskuvaisista kirjoista kohti aikuisten pelkkää tekstiä sisältäviä teoksia. Suuret tekstimassat eivät tunnu niin musertavilta ja vaikeilta aloittaa, kun mukana on kuvia joissa voi "levähtää".

Ronja, ryövärintyttäressä lukijan on kuitenkin käytännössä jo kyettävä seuraamaan tekstiä ilman kuvia, sillä kuvia on suhteessa niin vähän. Kuvien puuttuminen ei jättäisi tekstiin selittämättömiä aukkoja, vaan tekstin pystyisi ymmärtämään täysin ilman niitä.

Kuvia ei kuitenkaan tule pitää vain välttämättömyytenä, joilla autetaan lapsia, jotka eivät ymmärrä tai pysty keskittymään pelkkään raakaan tekstiin. Kuvan ilmaisuvoimasta kertovat mielestäni esimerkiksi sarjakuvat, joissa kuva on usein tekstiä suuremmassa roolissa. Jotkin sarjakuvateokset ovat rinnastettavissa pituutensa ja tarinansa puolesta romaaneihin, ja monet suosituista sarjakuvista onkin suunnattu juuri aikuisille.

Kuvitetussa kirjassa sanallinen ja kuvallinen viestintä yhdistyvät. Tapa, jolla kuva ja teksti asiansa kertovat, ovat erilaisia: kun teksti on sovittuja merkityksiä, joita luetaan lineaarisesti, kuvat ovat yleisesti ymmärrettäviä, eikä niiden tulkitsemiseen ole suoria sääntöjä. (Nikolajeva-Scott 2001, 1-2). Kuvituskin pyrkii välittämään jonkin viestin lukijalle. Ronja, ryövärintyttären tapauksessa, kun kuvitus ei kerro omaa tarinaansa, viesti tulee kirjailijan tekstistä.

Vaikka kuvitus lähinnä vain toistaisi kirjan tekstiä, uskon sen pystyvän omalla kerrontatavallaan rikastamaan tarinaa entisestään. Sanat ovat hyviä perättäisten tapahtumien kertomisessa, mutta kuvailussa ja näyttämisessä kuvitus on luonnollisesti vahvoilla. Esimerkiksi henkilöiden, miljöön tai vaikka vieraiden fantasiaolentojen kuvailu voi olla paljon helpompaa ja selkeämpää kuvin kuin sanoin. Kuva myös erottuu voimakkaasti tekstimassan joukosta ja

pysäyttää tilanteen. Kuvitukset voivat korostaa esimerkiksi tarinan huippukohtia tai tunnelmaa tavalla, johon pelkkä teksti ei yksinään kykyne.

Kuvitukset pystyvät ohjaamaan käsitystä kirjan maailmasta ja jopa muuttamaan tekstin tulkintaa. Jos kirjan kuvitukset eivät ole kirjailijan itsensä tekemiä, tuovat ne väistämättä mukaan toisen henkilön tulkinnan asiasta. Kuvittajan on hyvä tuntea teksti ja konteksti kunnolla, jotta kuvat eivät olisi tarkoituksettomassa ristiriidassa tekstin kanssa, vaan tukisivat tarinaa.

Tämän lisäksi jokainen lukija tulkitsee kuvaa eri lailla omien kokemusten, maailmakuvansa ja kuvanlukutaitonsa kautta. Samasta kuvasta voi syntyä erilaisia mielikuvia ja tulkintoja. Kuvituksia tehdessä onkin huomioitava kirjan kohderyhmä: esimerkiksi kansalaisuus, ikä ja sukupuoli voivat vaikuttaa siihen, miten kuvaa luetaan ja sen viesti tulkitaan.

3.3 Teknisiä seikkoja

Kun kuvia tehdään konkreettiseen teokseen, on varmasti hyvä lähteä liikkeelle selvittämällä mille materiaalille ja mihin kokoon työ on mahdollista tehdä sekä millä painotavalla se voidaan painaa. Nämä mahdollisuudet ja rajoitteet on paras tiedostaa hyvissä ajoin ja kuvien suunnittelu aloittaa niiden pohjalta. Opinnäytetyöni tapauksessa kuvituksia ei kuitenkaan ole tarkoitus oikeasti painaa kirjaan, joten päätin näistä asioista varsin omavaltaisesti.

Kirjan sivukoko luonnolisesti vaikuttaa siihen minkäkoisia ja muotoisia kuvituksia siihen voi tehdä. Ronja, ryövärintytär on kohtuullisen pitkä ja paljon tekstiä sisältävä teos, joten pidin parhaimpana vaihtoehtona luettavuuden kannalta kutakuinkin normaalin pokkarin kokoa. Päädyin hieman tavallista kookkaampaan sivuun, 15 x 23 cm, mikä antaa enemmän tilaa kuvitukselle. Tällainen kirja sopii vielä helposti käteen, eikä tarvitse erityisen leveää tekstipalstaa tai kahta palstaa.

Viivapiirroksot ja harmaasävykuvat ovat omien havaintojeni mukaan paljon värikuvia yleisempiä Ronja, ryövärintyttären kaltaisissa kirjoissa. Värikuviakin tosin löytyy, mutta huomattavasti harvemmin, mikä johtunee kustannussyistä. Mielestäni värit kuvituksissa ovat iso lisä, sillä ne tuovat mukaan uuden ilmaisutavan. Itse päädyin värillisten kuvitusten tekoon. Opinnäytetyössäni on kyse myös omien kuvitustaitojen kehittämisestä, ja värien käyttö on yksi osa-alue, jota haluan saada paremmaksi.

Tein kuvat tietokoneella rgb-väriprofiilissa, mutta pidin huolta, että värit pysyvät cmyk-toistoalueella, jota kirjaa painaessa todennäköisesti käytettäisiin. Värit voivat nimittäin olla tietokoneen näytöllä paljon kirkkaampia ja puhtaampia, kuin mitä painokone pystyy kirjan sivuille toistamaan. Rgb-muodossa pystyin kuitenkin käyttämään Photoshopin ominaisuuksia haluamallani tavalla.

Kuvitusten sommittelussa tulisi huomoida kirjan keskitaite, jos kuvat menevät sen lähelle. Kirja voi sidontatavasta riippuen joko aueta suoraksi nätiksi levyksi tai toisessa ääripäässä keskelle taitteen kohdalle voi jäädä syvä "kuoppa", jonne osa kuvasta katoaa. Itse pyrin sommittelemaan kuvat niin, että tärkeitä elementtejä ei jäänyt taitoksen kohdalle.

4. KUVITUSPROSESSI

4.1 Kirjan tarina ja maailma

Kuvitusprosessi alkoi Ronja, ryövärintytär -kirjaan tutustumalla. Kirjan tunteminen ja tarinan sisäistäminen on mielestäni ensisijaisen tärkeää, jos haluaa luoda tarinaa rikastavat ja sen tunnelmaa noudattavat kuvitukset. Kuvittaja joutuu mahdollisesti esittämään kuvissa asioita, kuten taustoja tai henkilöitä, joita kirjassa ei ole suoraan tai täsmällisesti kuvailtu. Tämän vuoksi on hyvä olla perillä kirjan maailmasta, jottei kuvien ja tekstin välille synny tarkoituksettomia ristiriitoja.

Ronja, ryövärintyttären tapahtumat sijoittuvat syrjäiseen metsään ja sen keskellä sijaitsevaan ryövärien asuttamaan linnaan. Tämä on mielikuvitusmaailma, eikä sen kuvitteellista sijaintia maailmankartalla tai historian aikajanalla suoraan kerrota. Esimerkiksi kirjan kasvillisuudesta, vuodenaajoista ja esineistä voisi kuitenkin olettaa tarinan sijoittuvan jonnekin Pohjoismaihin, mikä kuulostaa järkevältä, kun kirjailijakin on ruotsalainen. Tarinassa eletty aika on ehdottomasti joskus menneisyydessä, mutta tapahtumat sijoittuvat "sivistyksen" ulkopuolelle, ja ainut kosketus Matiaksenmetsän takaiseen maailmaan on ryövärien kertomukset ryöstöretkistään. Ryövärien linnan, käyttöesineiden sekä ryöväreitä jahtaavien "voudin nihtien" perusteella tarinan ajanjaksoksi voisi arvioida pyörestä keskiajan loppupuolen.

Kirjan maailma on tavallaan jopa synkän realistinen. Kuolema uhka on alituisen läsnä milloin nälkäkuoleman, paleltumisen tai toisten ryöväreiden muodossa. Hahmot ovat likaisia täine ja kirppuineen, eikä ryövärien ammattikaan

ole ruusuilla tanssimista nihtien ajaessa heitä yhä ahtaammalle. Toisaalta kirja on kirjoitettu humoristisella otteella: tämä on ryöväreille normaalia elämää, jota he elävät reippaasti, iloiten yksinkertaisista asioista. Realistisuudesta kirjan maailman erottaa heti alussa linnan siististi kahtia halkaiseva salama ja metsämailla kulkevat satuolennot, jotka luovat seudulle tuntemattoman ja mystisen vaikutelman.

Tutkin mm. keskiaikaisia linnoja, esineitä ja vaatteita kirjoista ja netistä (kuva 7). Keräsin kokoelmia erilaisista elementeistä, joita voisin käyttää kuvituksissa. Mietin myös, millaista luontoa ja kasvillisuutta kuvituksissa esiintyisi.

Kirjan yleinen tunnelma muuttui tarinan edetessä, ja jaoin sen neljään osaan:

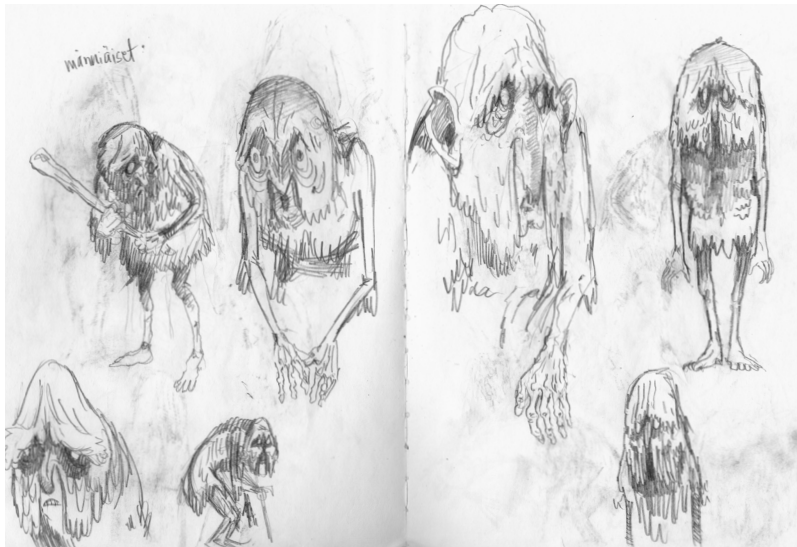
1. Viaton
2. Salailua, huolenhäiviä
3. Synkkyys
4. Asiat loksahavat paikoilleen, helpotus.

Tunnelma kirjassa on aluksi viaton, kun Ronja tutkii innoissaan maailmaa ja oppii sen menosta. Tämä hälvenee, kun Ronjalle selviää paremmin, mitä ryövärit tekevät elannokseen, ja kun hänen täytyy salailla ystävyttään toisen ryövärisuvun lapsen Birkin kanssa. Kirjaan laskeutuu synkkyys kun ryövärisukujen väliset riidat puhkeavat ilmieliekkihin ja Ronjan isä Matias kieltää tyttärensä. Lapset muuttavat metsään ja viettävät rankkaa, mutta näennäisen onnellista elämää, kieltäytyen miettimästä taustalla kaihertavaa koti-ikävä ja pelkoa kesän loppumisesta. Lopulta asiat loksahavat paikoilleen vieden painon pois sydämeltä.

Uskon tarinan kokonais kuvan hahmottamisen auttavan ainakin kuvitettavia kohtauksia ja kuvitusten tunnelmaa miettiessä. Kuvituksista voi tehdä näin helpommin yhte-näisen kokonaisuuden, joka myötäilee tarinan kulkua. Kun taustatutkimus on tehty kunnolla, on jo luonnostelua aloittaessa päässä paljon parempi kuva siitä, miltä kuvituksien halua näyttävän.

Kuva 7. Kuvakollaasi keskiaikaisista-vaatteista. Näin elettiin ritarien ja linnojen aikakaudella -kirja, kuvittanut Pierre Probst.

ulkonäön lisäksi miten he elehtivät, ilmeilevät ja liikkuvat.

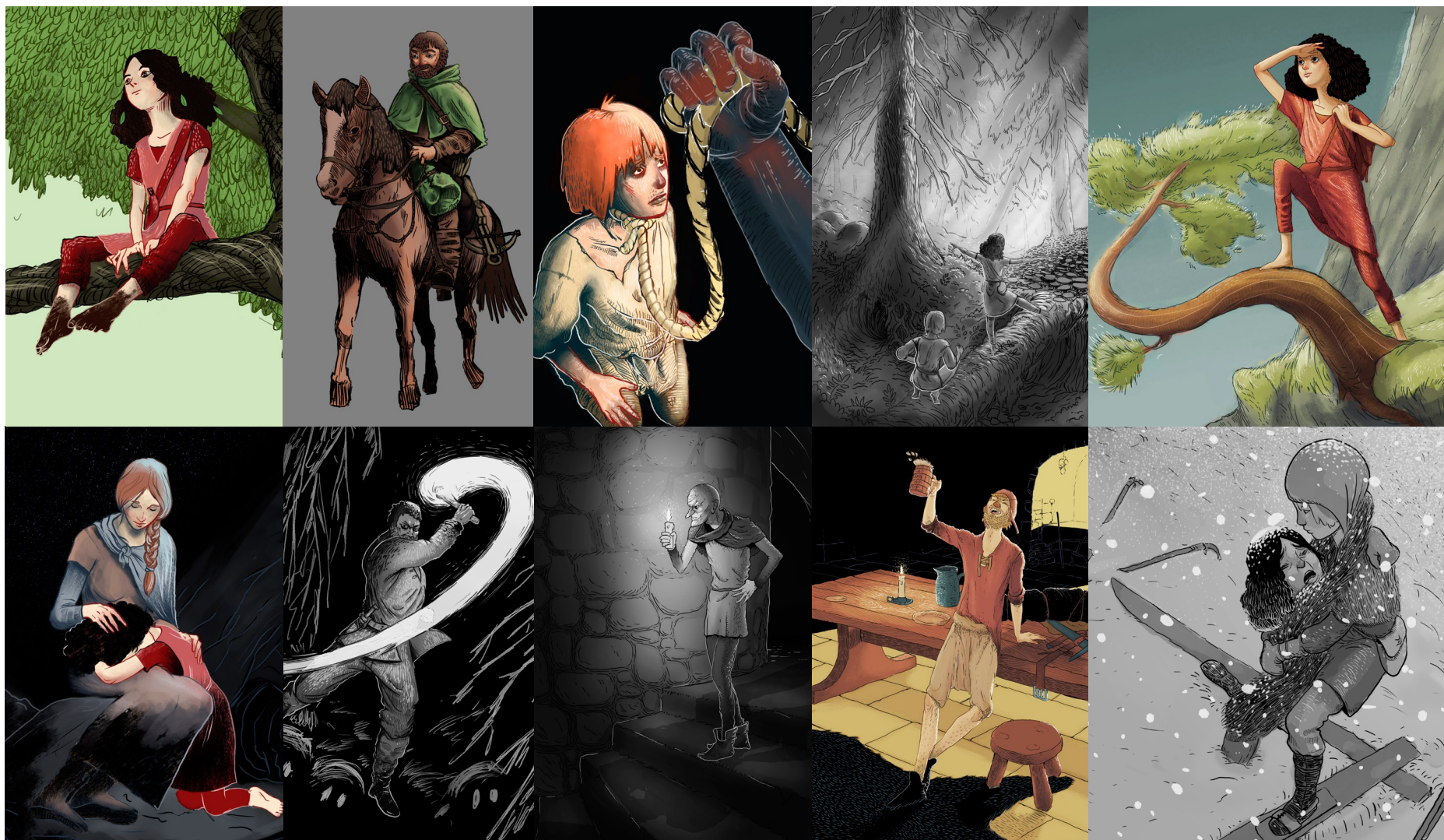
Paperiluonnoksista siirryin tekemään kokeiluja Photoshopiin (kuva 11). Näissä pidemmälle viedyissä luonnoksissa kokeilin tarkemmin mm. erilaista viivankäyttöä, tekstuuria ja värejä. Kokeilujen kertyessä sain paremman käsityksen keinoista, joita haluan lopullisissa kuvituksissa käyttää. Harjoittelin myös DAZ 3D -nimisen 3D-ohjelman käyttöä, jolla voin mallata hahmojen asentoja ja jotain yksinkertaisia elementtejä.

Päädyin lopulta käyttämään selvästi näkyvää, hieman karheaa ääriäviivaa. Valoisissa kohdissa käytän valkoista ääriäviivaa, varjoisissa mustaa. Ääriäviiva myötäilee kohteen muotoja ja rakennetta, ja esimerkiksi huonosti erottuvissa kohdissa se voi muuttua katkeilevaksi. Tein Photoshopissa erilaisia tekstuurikokeiluja, jotta saisin kuvan pinnoista ja tummuuden vaihteluista sopivan karheita. Lopulta päädyin käyttämään skannaamastani vahaliitusuttauksesta tekemääni sivellintä.

Valo- ja varjokohtien tummuus voi vaihdella täysin mustasta valkoiseen. Teen ensiksi mustavalkoisen pohjan jonka päälle maalaan värit. Määritin jotkin useasti toistuvat värit, kuten vaatteiden, ihon, hiuksien, puu- ja metalliesineiden ja linnanmuurien värit, joita voin käyttää useissa kuvissa. Värit muuttuvat eri valaistuksissa, kuten sisällä takan valossa tai ulkona auringon valossa.

Kuva 10.

Luonnoksia ryöväreistä ja männäisistä.

Kuva 11. Photoshopilla tehtyjä pidemmälle vietyjä luonnoksia.

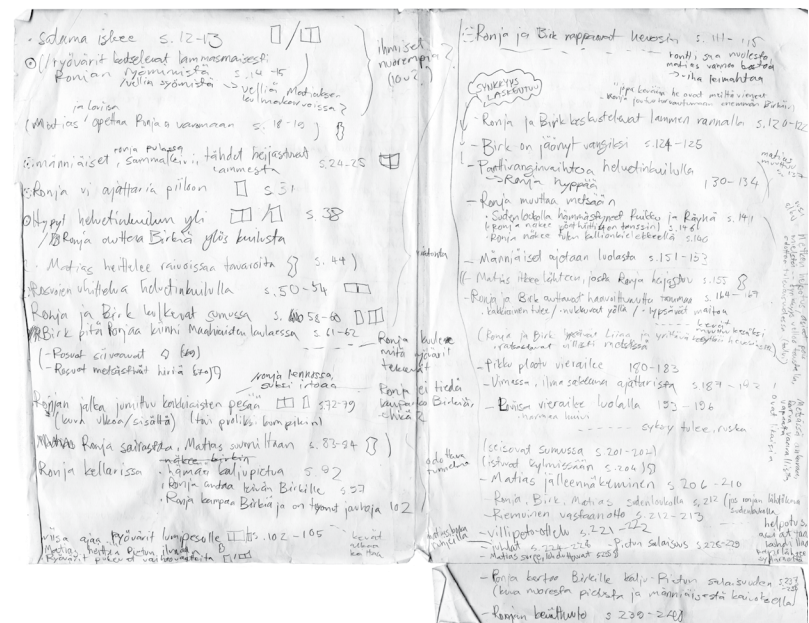
Kuvituksissa hahmot kuvattaisiin pääsääntöisesti kohtuul-lisen kaukaa, jolloin myös taustalle jää tilaa. Ihmislähei-semmissä kohtaauksissa "kamera" voidaan tuoda lähemmäs. Voimakkaammalla perspektiivillä voidaan tuoda kuviin esi-merkiksi vauhtia.

Tarkoituksenani on eri keinoja käyttäen vaikuttaa kuvan tunnelmaan. Esimerkiksi rauhallisessa kohtaauksessa, jossa Ronja ja Birk nukkuvat metsässä hevosen kanssa, viivat voivat olla hennompia ja katkeilevempia, värit ja kontrasti rauhallisempia ja asetelma staattisempi. Päinvastoin koh-tauksessa, jossa Birk on vangittuna, viivankäyttö on terä-vämpää, värit ja varjot aggressivisempia ja perspektiivi voi-makkaampi.

Kirjassa riitti monia mielenkiintoisia kohtauksia. Päätin tehdä isoja koko sivun tai aukeaman kokoisia kuvia, joissa myös taustat näkyvät, ja jotka avaavat kunnon näkymän kirjan maailmaan. Harkitsin myös pienempien, tekstin sisään sijoitettujen kuvitusten käyttöä. Niillä olisi kätevä näyttää esimerkiksi kirjassa ilmestyviä satuolentoja ja joitain hauskoja, mutta tarinan kannalta vähemmän kes-keisiä tapahtumia. Ronja, ryövärinyttären kaltaisessa var-sin pitkässä kirjassa ei kuitenkaan käytännössä voi kuvittaa joka kohtausta. Kun opinnäytetyön puitteissa ehtisin to-teuttaa niistäkin vain muutaman, päätin tehdä kuvituksista kohtalaisen tiiviin paketin, jossa on vain yhden ja kahden sivun kuvia.

4.3 Kuvitettavien kohtausten valinta

Samalla kun tein kirjaa lukiessa merkintöjä kirjan hah-moista, olennoista ja paikoista, listasin myös ne kirjan kohtaukset, jotka olivat mielestäni hyviä kuvituskohteita (kuva 12). Tässä vaiheessa vaihtoehtoja oli vielä runsaasti, ja karsin niitä vasta myöhemmin. Merkkasin muistiin idoitani, huomioitani tarinan kulusta ja sivunumerot, joilta kohtauk-set löytyvät. Näistä merkinnöistä oli suurta hyötyä tarinan kokonaiskuvan hahmottamisessa.

Kuva 12. Muistiinpanot mahdollisista kuvitettavista kohtauksista.

Valintaani kuvitettavista kohtauksista vaikutti usea seikka. Ei ole olemassa yleistä ohjenuoraa siitä, mitkä kohtaukset tarinasta pitäisi kuvittaa ja millä lailla. Valitut hetket ovat usein jännittäviä, lukijaa kiinnostavia ja juonen kulun kannalta merkittäviä (*Ylimartimo 2012, 206*).

Kuvitettavia kohtauksia valitessani mietin seuraavia asioita:

- komeat ja näyttävät huippukohdat
- tarinan kannalta tärkeimmät kohdat
- jännityksen ylläpito
- hahmojen, olentojen ja paikkojen esittely
- hahmot ja paikat esiintyvät sopivan verran
- kuvia sopivin väliajoin kirjassa
- eri kokoiset kuvat jakaantuneet tasaisesti
- kirjan yleinen tunnelma

Näyttävät, tarinan kannalta tärkeät ja jännittävät hetket vaikuttavat luonnollisesti hyviltä kuvituskohteilta. Tulee kuitenkin ottaa huomioon, etteivät nämä ole aina sama asia. Esimerkiksi Ronja, ryövärintyttären kohtaaminen, jossa Matias kertoo takan ääressä Ronjalle ryöväreiden ammatista, ei ole erityisen näyttävä. Se on mielestäni kuitenkin tarinallisesti tärkeä kohtaaminen ja sitä voisi olla hyvä korostaa kuvituksella. Komeat huippukohtaukset taasen näkee päässään helposti hienoina kuvituksina. Toisaalta voi kuitenkin harvinaisemmin parempi pitää jännitystä yllä kuvittamalla hetki ennen klimaksia, jolloin jännitys on korkeimmillaan.

Joidenkin kohtausten valintaan vaikutti taasen se, että niissä saattoi esitellä hahmoja, olentoja tai paikkoja.

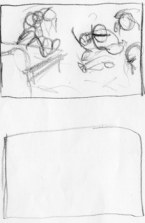
Mielestäni nämä on hyvä visualisoida aikaisessa vaiheessa niiden ilmestyttyä kirjassa, jos sen aikoo tehdä. On, hassua jos esimerkiksi joku koko tarinan mukana ollut henkilö esiintyykin ensimmäisen kerran kuvassa vasta myöhemmässä vaiheessa kirjaa. Tällöin suurenee myös riski, että kuvitus on ristiriidassa niiden lukijan mielikuvien kanssa, joita tämä on jo pitkään ehtinyt hahmosta haudutella. Esimerkiksi Ronja, ryövärintyttären ensimmäiseksi kuvitettavaksi hetkeksi valitsin kohtauksen, jossa voin esitellä koko ryövärijoukkion, sekä linnansalin, jonne monet tapahtumat sijoittuvat.

Pyrin kiinnittämään huomiota myös siihen, että kirjan tärkeät henkilöt esiintyvät kuvissa tarpeeksi, eikä joku jäänyt vahingossa kokonaan pois. Katsoin myös, ettei päinvastoin joku vähemmän suuressa roolissa oleva hahmo tunge joksikin kuvaan, ottaen suhteettoman suuren roolin. Sama pätee tapahtumapaikkoihin: kannattaa katsoa ettei liian suuri osa tapahtumista sijoitu vaikkapa linnan sisälle kirjassa, jossa eniten aikaa vietetään metsässä.

Kuvitettavien kohtauksien sijainti kirjassa piti myös ottaa huomioon. Erityisesti Ronja, ryövärintyttären alkuosassa olisi ollut reilusti jännittäviä hetkiä. Kun kuvitusten lukumäärä oli kuitenkin rajattava jollain lailla kohtuulliseksi, olisi ikävä jos kirjan lopussa olisi kuvia paljon harvemmassa kuin alkupuolella. Pyrin jakamaan kuvat tasaisesti ja katsoin myös, että yhden ja kahden sivun kuvia esiintyi säännöllisen epäsäännöllisesti.

Lopuksi kuvitettavia kohtauksia valitessani mietin vielä, mitkä ja millä lailla kuvitetut kohtaukset toisivat esiin ja myötäilisivät tarinan senhetkistä tunnelmaa. Jos yleinen tunnelma kirjan tiettyssä vaiheessa on iloinen, ei kuvituksista kannata tehdä liian synkkiä ja päinvastoin. (Kuvat 13 ja 14).

Lopulliseen kuvitus suunnitelma kuuluu 21 kohtausta (kuva 15). Opinnäytetyössä tarkoitukseni on kuitenkin saattaa valmiiksi kuvituksiksi vain muutama niistä. Toteutettavaksi pyrin valitsemaan sisällöltään ja tunnelmaltaan mahdollisimman erilaisia kohtauksia. Tällöin haasteena on saada tyyli pysymään yhtenäisenä monenlaisissa tilanteissa, paikoissa ja tunnelmissa. Toivon, että lopputuloksesta tulee näin mahdollisimman monipuolinen.

kuva	s. määrä	sivut	vaihe
111	60	1 - 65	viiden
1111	50	65 - 115	seurailua, huolehtimista
11111	35	115 - 210	syntyys
111111	30	210 - 240	asiat katoavat, helpotus

palkka: neljänkymmentä
 - hyppyt neljänkymmentä
 - kakkaiden pesässä jokin
 - birk vankina
 - loivissa vieraillee

otusten kuvat
 - hyppyt olivat
 - otukset
 - määrittäminen
 - kakkaiden

kuinka monta
 vakuuta (2 sivua)
 / pysty (1 sivu)

Kuva 14. Merkintöjä kirjan vaiheiden sivumääristä ja tulevista kuvituksista.

32, 34, 47, 58, 60, (146) 145, 150, 140,
151, 162, 161, 167

1. Ryövärit katselee Rönjän syömistä	□	14-15
2. Männyiset Rönjän kimpussa	□	24-25
3. Rönja ui ajattaria pölkön	□	31
4. Hyppyt neljänkymmentä yli	□	38
5. Rönjapoukko neljänkymmentä	□/□	50-54
6. Rönja kakkaiden pesässä	□	72-79
7. Rönja mottalla kellariin	□/□	92-102
8. Rönja ja Birk nappaavat hevosia	□	111-115
9. Birk vankina	□	124-132
10. Rönja muuttanut metsään	□	141-146
11. Haavoittunut tammia	□	164-167
12. Uimassa, ajattaret hyökkää	□	187-192
13. Loivissa vieraillee kitalalla	□	193-196
14. Rönja ja Matias näkevät jilleen	□/□	206-211
15. Villipeto-ottelu	□/□	221-222
16. Kalju-Pietin salaisuus	□	228-229
17. Rönjän keuhkokuume	□	239-240
*1. Rönja ja Birk sumussa	□	
*2. Ryövärit lumipesällä	□	
*3. Männyiset otetaan lalasta	□	161-163
*4. Matias kertoo Rönjälle, mitä ryövärit tekevät	□	

joku kuva, jossa
 Rönja vain nomaalesti
 seikkaillee metsässä?

Kuva 13.

Pidemmälle viety luonnostelma kuvitettavista kohtauksista sivunumeroineen ja kuvakokoineen.

1. s. 14-15

2. s. 24-25

3. s. 30-32

4. s. 35-39

5. s. 50-54

6. s. 57-62

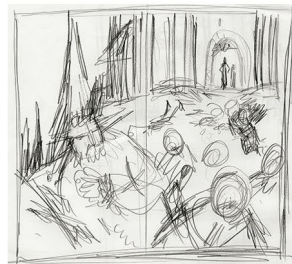
7. s. 63-67

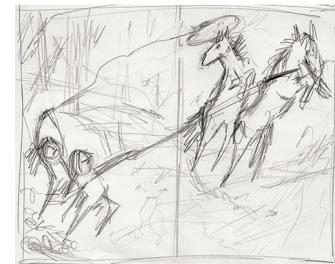
8. s. 72-79

9. s. 92-102

10. s. 102-103

11. s. 111-115

12. s. 124-125

13. s. 141-146

14. s. 151-153

15. s. 164-167

16. s. 187-192

17. s. 193-196

18. s. 206-207

19. s. 221-222

20. s. 228-229

21. s. 239-240

Kuva 15. Lopullinen suunnitelma kuvituksista.

4.4 Toteutus

Tein kuvitettavista kohtauksista lukuisia nopeita lyijykynäluonnoksi, jossa hahmottelin kuvan sommittelua ja elementtejä. Päätettyäni kutakuinkin sopiva asetelman (kuva 16) siirryin DAZ 3D-ohjelman ääreen.

DAZ 3D:ssä tein tarkemman version sommitelmasta. Tämänkin kuvan kuitenkin riitti olla sangen karkea ja suuntaa antava, sillä lopullisen kuvituksen piirrän sitä vain pohjana käyttäen.

Kuva 16. Lyijykynäluonnos.

Kuva 17. Sommitelma renderöitynä DAZ 3D-ohjelmasta

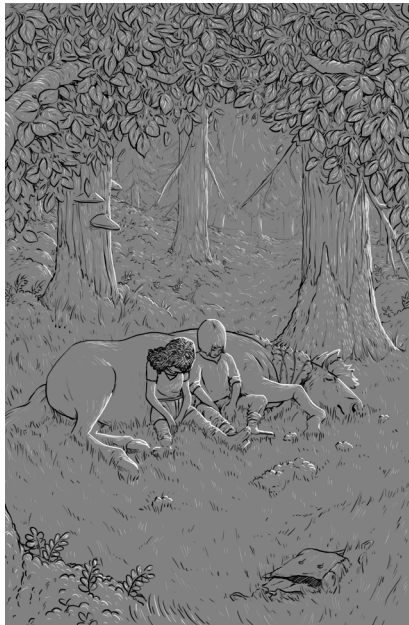
Ohjelmassa käytin valmista ihmismallia, jonka ruumin muodot pystyi muokkaamaan haluamansa laisiksi helpoilla liukusäätimillä. Hahmot saattoi tallentaa ja sen jälkeen ladata eri asetelmiin. Hahmojen asennot pystyi muokkaamaan nivelkohtaisesti yleensä ”bend”, ”twist” ja ”side-slide”-liukusäätimien avulla, jotka jäljittelivät kunkin nivelen oikeaa liikettä.

Taustoja kuviin hahmottelin tekemällä tärkeimmät kohteet perusmuotoja käyttäen. Esimerkiksi seinät, lattia, ruokapöytä ja varsi jousi muodostuivat erikokoisista suorakulmioista. Oluttuopit, puupallit ja hevonen taas muutamasta lieriöstä. Kolmiulotteisena kuvaa oli kätevä pyöritellä ja katsella eri kuvakulmista. Se auttoi suuresti asentojen ja realistisen perspektiivin hahmottamisessa. 3D-ohjelmassa myös valon osumista ja varjojen lankeamista oli kätevä tutkia.

Usein palloilin jonkin aikaa DAZ-3D:n ja Photoshopin välillä tehden nopeita kokeiluja eri kuvakulmista ja asetelmista. Kun minulla oli tyydyttävä malli (kuva 17), lähdin piirtämään lopullista kuvaa. Koska olin aikaisemmin tehnyt luonnoksia ja kokeiluja, minulla varsin hyvä käsitys siitä, miltä kuvitusten hahmot ja paikat näyttävät ja millä tyylillä ja tekniikalla kuvat toteutan.

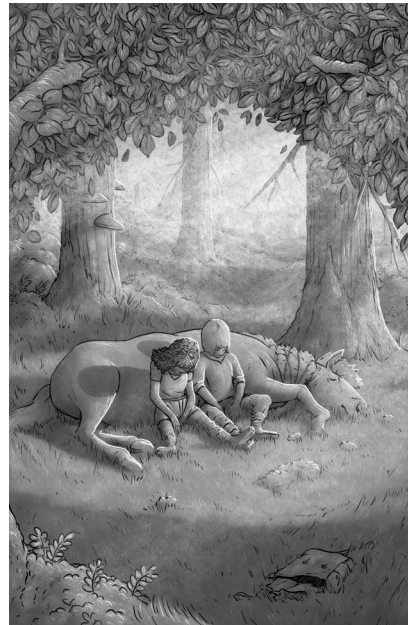
Tein kuvitukset eräänlaisissa kerroksissa, jotka yhdistämällä lopullinen kuva muodostuu (kuva 18). Näin kuva on mielestäni helpompi saada yhtenäiseksi ja eri vaiheita on kätevä muokata rinnakkain ja jälkikäteen. Nämä kerrokset hieman yksinkertaistaen ovat:

- Ääriviivat
- Harmaasävyt
- Pintojen värit
- Valon väri

Ääriviivat ja pohja

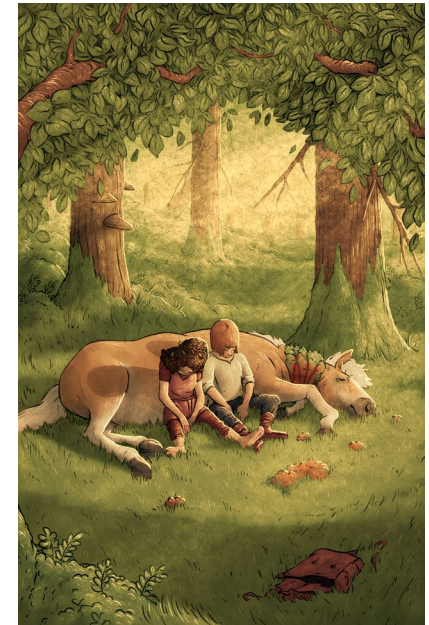
Kuva 18. Kuvitus kerroksittain.

+ harmaasävyt

+ pintojen värit

+ valon väri

Ensimmäiseksi piirsin 3D-ohjelmassa tekemääni kuva apuna käyttäen ääriviivat. Kohdissa, johon valo osui voimakkaasti, käytin valkoista ääriviivaa ja varjoisissa kohdissa taas mustaa. Taustaksi laitoin 50%-harmaan, eli harmaan, joka on kirkkaudeltaan valkoisen ja mustan puolivälissä.

Seuraavaksi lähdin maalaamaan harmaan päälle hieman tummemmalla ja hieman vaaleammalla valo ja varjokohdilla. Tässä välissä en vielä välittänyt kuvan väreistä vaan

ainoastaan valosta. Esimerkiksi väriltään musta paita on tässä vaiheessa saman tummuuksinen kuin väriltään valkoinen paita, jos ne ovat samassa valossa.

Ensin tein koko kuvan valot ja varjot karkeasti pyöreällä siveltimellä, minkä jälkeen lähdin tasoittelemaan niitä. Kun sävyt olivat suunnilleen kohdillaan, siistin ne karhealla siveltimellä, jossa käytin skannaamaani vahaliitutekstuuria. Tämän jälkeen maalasin karhealla siveltimellä vielä valojen ja varjojen huippukohtia. Näin sain aikaan mukavan tekstuurin.

Lisäsin kuvaan pintojen "todelliset" värit, jolta ne näyttäsivät neutraalissa valossa. Tein sen overlay-sekoitustilaa käyttäen, jolloin väri näkyy sellaisenaan 50% -harmaalla pohjalla. Pohjan vaalentuessa, värin valoisuus nousee ja kylläisyys laskee, ja pohjan tummuessa värin valoisuus laskee. Tällöin värien kirkkaus ja kylläisyys vaihtuvat oikealla tavalla kuvan eri kohdissa.

Kun värit ja harmaansävyt ovat tällä lailla erillisillä tasoilla, kokonaisuutta on helpompi hallita. Värit toistuvat tasaisesti oikeanlaisina valoisuuden vaihdellessa, vaikka itse väri tai värisävy vaihtuisi. Sekä värejä että varjostuksia on helppo hienosäätää myöhemmin. Voi olla myös hyödyllistä katsoa pelkkien pohjavärien yhteensopivuutta ilman varjostuksia.

Tässä vaiheessa värit näyttävät kuitenkin edelleen luonnottomilta ja pinnallisilta. Se johtuu siitä, että värisävy pysyy samana valo ja varjo-kohdissa, vaikka valo on lähes aina jonkin väristä. Kohta, johon tietyn väristä valoa osuu

enemmän, heijastaa myös enemmän sen valon väriä. Esimerkiksi auringon valo on yleensä hieman kellertävää, koska ilmakehä sirottaa sen lyhyitä (sinisiä) aallonpituuksia muita aallonpituuksia enemmän, ja samalla taivaalta sirottuva sinertävä valo osuu myös suoran auringonvalon varjokohtiin, antaen siihen oman sävyksensä (Arnkil 2007, 178-181). Tällöin väripinnat, joihin osuu suora auringonvalo, ovat kellertäviä. Varjossa olevat värit, joihin osuu vain sinisen taivaan heijastamaa valoa, taasen sinertävät.

Niinpä lisäsin hieman väriä harmaasävykerrokseen, joka on kuvan valo. Saatoin lisätä esimerkiksi keltaista niin, että keltaisuus oli voimakkaimmillaan valkoisessa (voimakkaassa valossa) ja väheni mentäessä kohti mustaa (ei valoa). Saatoin myös säätää niin, että mentäessä valkoisesta mustaan keltaisuus väheni ja kääntyi tiettyssä pisteessä neutraalin kautta sinisiseksi, joka puolestaan lisääntyi mustaa kohti. Säädin valon väriä ympäristön ja valon lähteen mukaan. Esimerkiksi kynttilän valo on hyvin oranssia, keskipäivän valo paljon neutraalimpaa ja vehreässä metsästä ympäristöstä heijastuva valo vihertävää. Kun valon värin lisäsi juuri harmaasävyihin, ne asettuvat oikein kuvan eri väripinnoille. Jos valon värin lisäisi väritetyn työn päälle, näyttäisi siltä, kuin yhtä voimakkaassa valossa valoa osuisi enemmän vaalean värisille, kuin tumman värisille, pinnoille.

Tein välillä kuvista testitulosteita, jolloin niitä saattoi katsoa tietokoneruudun sijasta reaaliokoossa paperilla. Tällöin näki paremmin, miltä kuvitukset oikeasti kirjassa näyttäisivät ja mahdolliset ongelmat huomasi paremmin. Kun olin saanut useamman kuvan valmiiksi, vertailin niitä tulostettuina

vierekkäin. Huomasin esimerkiksi että myöhemmissä kuvissani olin käyttänyt tekstuurisivellintä rohkeammin ja että kaikkien kuvien värimaailma ei ollut aivan yksi yhteen. Tämän jälkeen palasin vielä tekemään korjauksia ja viimeistelyjä. Pieniä viimeistelyjä tein vielä palautteen keräämisen jälkeen.

4.5 Valmiit kuvitukset

Valmiita kuvituksia syntyi viisi kappaletta (kuva 19). Kolme kuvituksista on kahden sivuja ja kaksi yhden sivun kokoisia. Kuvat on esitelty tekojärjestyksessä, ei siinä järjestyksessä kuin ne olisivat kirjassa.

Kuva 19. Valmiit kuvitukset.

Kirjan ensimmäisessä kuvituksessa (kuva 20) ryövärit katselevat kun Matias syöttää Ronjaa. Siinä esitellään Matiaksenlinnan väki ja linnan kivisali.

Tarkoituksena kuvassa on hahmojen ja kivisalin ulkonäön näyttämisen lisäksi tuoda esiin hahmojen persoonaa ja kirjan alun riemukasta tunnelmaa. Ryövärit ovat iloisia, nahistelevia ja toverillisia. Ronjan äiti Loviisa katselee sivusta pudistellen päätään remuavalle joukkiolle, mutta itsekkin iloisena. Matias on keskellä yrmyn koomisena, lapsenhoito kun ei ole hänen ominta osaamisaluettaan ja puurokin on lentänyt minne sattuu. Ringin keskellä valokeilassa on Ronja, joukon ilopilleri. Valaistuksesta pyrin saamaan kodikkaan lämpimän.

Kuva 20.

Ryövärit katsovat kun Matias syöttää Ronjaa.

Kuvassa 21 Ronja hyppää Ma-
tiaksenlinnan kahtia jakavan
Helvetinkuilun ylitse. Hyppy
on pelottava, mutta suutus-
päissään Ronja tekee sen – ei-
hän hän voi jäädä jo kerran
kuilun yli hypännyttä Birkiä
huonommaksi.

Kuvakulmalla tahdoin tuoda
esiin loikan pituuden ja pe-
lottavuuden. Vastapuolen sei-
nämä, jota kohti Ronjan hyppy
suuntaantuu, on massiivinen
ja peittää lähes koko vasem-
man sivun. Kaltevuudella ja
eri linjoilla pyrin tuomaan
kuvaan vauhtia. Kuvakulman
halusin tuoda kohtuullisen
lähelle, sillä tarkoituksena oli
myös näyttää kirjassa ensiker-
taa esiintyvän Birk.

Kuva 21.

Ronja hyppää Helvetinkuilun
yli Birkin katsellessa.

Kuvituksessa, jossa Ronja ja Birk nukkuvat haavoittuneen tamman kanssa (kuvat 22 ja 23), halusin tuoda esiin kauniin ja rauhallisen hetken. Lapsilla on ollut rankka yö ensin riidellessä ja sitten pelastaessa tammaa, joka on saanut vamman kaulaansa. Haava on sidottu rahkasammalella ja nahkanyörillä. Tilanteen rauhoituttua väsymys vei kolmikosta voiton.

Pyrin tekemään kuvasta keskeissommitelmalla pysähtyneen ja rauhallisen. Etualalla olevat lehdet ovat suojaisesti hahmojen yllä ja aamuauringon säteen loistavat puiden lomasta.

Kuva 23. Yksityiskohtia.

Kuva 22. Ronja ja Birk nukkuvat haavoittuneen tamman kanssa.

Kohtaus, jossa Ronja näkee isänsä vanginneen Birkin (kuvat 24 ja 25), on tarinan käännekohta. Tumma ja uhkaava kuva eroaa tunnelmaltaan erittäin voimakkaasti kuvitussuunnitelman aikaisemmasta kohtauksesta, jossa lapset pyydystävät hevosia keväisessä metsässä. Tämä tapahtuma saattaa tarinan uusille raitelle.

Halusin tuoda kuvaan uhkaavuutta tummilla sävyillä, varsin voimakkaalla valo-varjo kontrastilla ja valon punertavalla sävyllä. Lisää jännitettä pyrin tuomaan Birkin ja Ronjan erottavalla jänniteväliillä. Ryöväreiden jaloissa oleva Birk on pieni ja voimaton, ja voitonriemuisesta Matiaksesta paljastuu Ronjalle uusi ikävä puoli.

Kuva 25. Yksityiskohtia.

Kuva 24. Matias on vanginnut Birkin.

Kuvassa 26 Birk löytää metsästä kylmettyneen ja jo toivonsa heittäneen Ronjan. Ronja on jäänyt hankeen jumiin jalan mentyä kakkiaisten pesän katon läpi hänen kaaduttuaan mäenlaskussa. Tästä hetkestä alkaa Ronjan ja Birkin ystävyys.

Otin hieman ylhäältäpäin katsovan kuvakulma, jotta Ronjan itkuiset kasvot ja hankeen jäänyt jalka näkyisivät hyvin. Ronjan kasvot ovat hieman kalpeat ja sinertävät, ja hänen vaatteissaan ja hiuksissaan on lunta osoittamassa, että hän on ollut jo jonkin aikaa lirissä. Suksien jäljet taas kertovat Birkin tulleen juuri paikalle. Taustalla näkyvä maisema näyttää, että lapset ovat kaukana metsämailla. Värityksellä ja viistoilla varjoilla, jotka koitin pitää lumisateen takia hentoina, pyrin kertomaan, että ilta alkaa pikkuhiljaa jo hämärtämään.

Kuva 26.

Birk pelastaa Ronjan hangesta.

5. PALAUTE

5.1 Palautteen kerääminen

Keräsin palautetta valmiista kuvituksista kuva-analyysien avulla. Palautteen keräämisen tarkoituksena oli selvittää, ymmärrettiinkö kuvat oikein, onnisuivatko ne välittämään halutun viestin lukijalle ja miten ne nähtiin kokonaisuutena.

Analyysejä tekivät koulumme viestinnän ja muotoilun opiskelijat. Kirjalle arvioimani pääköhderyhmän ikä oli 8-12 vuotta, mutta analyysin tekijät olivat aikuisia. Opin näytetyöni puitteissa pidin kuitenkin järkevänä toteuttaa analyysit henkilöillä, jotka osaavat jo entuudestaan hyvin kuva-analyysin perusteet. Kuvitukset esitettiin analyysin tekijöille erillään kirjan tekstistä, eikä suurin osa heistä tuntenut Ronja, ryövärintyttären tarinaa entuudestaan. Kirjassa kuvitukset olisivat tekstin yhteydessä, joten asetelma ei sinänsä ollut realistinen. Uskon kuitenkin, että kun teksti ei ole selittämässä kuvaa, tulee vain voimakkaammin ilmi viestivätkö kuvituksen sen, mitä niiden on tarkoitus, vai ymmärretäänkö ne täysin väärin.

Kävin esittelemässä töitani yhden opiskelijaryhmän opitunneilla, ja myöhemmin kysyin lisää palautteenantajia sähköpostitse. Kuvitukset ja ohjeet analyysiin olivat esillä tekemälläni Moodle-sivulla. Analysoijat kuvailivat ensiksi kuvituksen sisältöä, kuten mitä kuvassa on, mitä siinä tapahtuu ja millainen on kuvan rakenne ja värimaailma. Seuraavaksi heitä pyydettiin kertomaan kuvituksen tunnelmasta, ja mitä ajatuksia ja tunteita kuva herättää. Lopuksi he arvioivat kuvia kokonaisuutena, kuten

kuvitusten tyyliä, yleisilmettä ja minkälaisen vaikutelmaa ne antavat kirjan maailmasta. Saatuja vastauksia vertasin siihen, mitä itse olin pyrkinyt kuvilla näyttämään.

Kuva-analyysin palautti lopulta yhdeksän henkilöä, joista jokainen oli arvioinut kahdesta viiteen eri kuvitusta, sekä kuvia kokonaisuutena. Palautuksia sain kahdessa erässä. Ensimmäisellä joukkiolla ei ollut vielä viimeistä kuvaa (*kuvaa 33*) arvioitavana, ja tein pariin kuvitukseen vielä viimeisiä korjauksia ennen toisen joukkioin palautetta.

5.2 Tulokset

Kuvan, jossa Matias syöttää Ronjaa (*kuvaa 20*), arveltiin sijoittuvan "kivitaloon", "ryövärien piilopaikkaan" tai "majataloon". Kuvan ryövärit näyttivät kuulemma ryövärimäisiltä ja Loviisa arvattiin sangen hyvin lapsen äidiksi ja Matias isäksi. Monissa analyyseissä oli myös huomattu naurunremakan johtuvan siitä, että Ronja on pärskytännyt puuroa Matiaksen naamalle.

Värejä ja tunnelmaa kuvailtiin useaan kertaan kotoisiksi, lämpimiksi ja iloisiksi, juuri kuten olin tarkoittanut. Hilpeä illanviettoa arveltiin myös pari kertaa vauvan syntymäpäiviksi. Vauvan myös huomautettiin olevan liian iso vastasyntyneeksi, mikä on aivan oikein, sillä Ronja on tässä kohtauksessa jo ryömintään ylittänyt.

Kuvituksessa, jossa Ronja hyppää Helvetinkuilun yli (*kuvaa 21*), Helvetinkuilua kutsuttiin "kuiluksi", "rotkoksi" tai "vallihaudaksi". Useat sanoivat kuvakulmaa ja sommittelua kiinnostavaksi. Yksi Ronja-ryövärintyttären tarinan tunteista kuitenkin sanoi jääneensä kaipaamaan kuilulle lisää syvyyttä.

Monessa analyysissä keuhuttiin kuvan liikettä, mutta yhdessä sitä kaivattiin lisää. Värimaailmaa kutsuttiin kevyeksi ja raikkaaksi. Yksi ensimmäisessä joukkiossa olevista palautteen antaja mainitsi muurin värin olevan turhan dominoiva, enkä itsekään ollut kuvan väreihin täysin tyytyväinen. Hienosäädin muurin ja taivaan sävyjä vielä ennen jälkimmäiselle analysoijajoukolle näyttämistä (*kuvaa 27*).

Ronjan ilmeestä ja olemuksesta tulee kuvituksessa kuulemma esiin päättäväisyys, uhmapäisyys ja rohkeus, mikä onnistui siis mainiosti. Yksi analysoija oli kiinnittänyt huomiota Birkin vaatteisiin ja oletti niiden perusteella tämän olevan varakkaammasta perheestä. Tällaista kuvaa minun ei kuitenkaan ollut tarkoitus antaa, sillä itseasiassa Birkin suku oli suoranaisia "köyhämysryöväreitä".

Kuvituksesta, jossa Ronja ja Birk nukkuvat haavoittuneen tamman kanssa (kuva 22), lapsien kuvailtiin nukkuvan tai

Kuva 27. Värien hienosäätöä ensimmäisten palautteiden jälkeen

lepäävän rauhallisesti ja levollisesti hevosen vieressä. Osa ei kiinnittänyt juuri huomiota hevosen kaulalla olevaan haavaan sidottuihin sammaliin, mutta osa ihmetteli, mitä ne lienevät. Näissä analyyseissä mietittiin, onko hevonen haavoittunut vai jopa kuollut. Edessä nurmella olevia veren värjäämiä sammaltuppoja, jotka on jo vaihdettu hevosen kaulalta, epäiltiin mm. eväiksi. Uskoisin tilanteen olevan kuitenkin reilusti selkeämpi kuvan ollessa tekstin yhteydessä.

Tilannetta metsässä ajateltiin retkeksi tai karkumatkaksi, ja pohdittiin myös, ovatko lapset eksyksissä. Lapset näyttivät väsyneiltä, surullisilta tai molemmilta, mikä osui aika hyvin kohdilleen. Kuvan tekstuurista ja puiden välistä siivilöityvästä auringonvalosta pidettiin kovasti.

Kuvaa, jossa Matias on vanginnut Birkin (kuva 24), kuvailtiin synkäksi ja ahdistavaksi. Ahdas tila ja ryövärit, joiden kasvoja ei näy, kuulemma tekivät kuvasta painostavan, mikä oli ollut tavoiteeni. Birkin huomattiin olevan peloissaan, "nurkkaan ahdistettu" ja Ronjan ja Birkin välisen kokokont-
rastin sanottiin korostavan Birkin avuttomuutta. Matiaksen ilmettä tulkittiin useammalla tavalla, kuten "iloinen", "hullunkiihto silmissään", "katsoo tuimasti", "nauraa ilkeästi" ja "uskottelee jotain".

Hieman hämmennystä ensimmäisten analysoijien joukossa herätti se, että Matiaksen käsi oli Ronjan lanteilla. Olin itse miettinyt, että näyttääkö Matiaksen käsi liian pitkältä, mutten ollut ajatellut asiaa muulla tavalla. Päädyin siirtämään Matiaksen kättä hieman ylemmäs (kuva 28), ja toisen joukkion analyyseissä kommentteja siitä ei enää tullut.

Viimeisestä kuvituksesta, jossa Birk pelastaa Ronjan hangesta (kuva 26), sain hieman vähemmän palautetta, sillä kuva ei ollut vielä ensimmäisen joukkion analysoitavan. Tapahtuma tunnistettiin hiihtotapaturmaksi, jossa Ronjan jalka on jäänyt jumiin hankeen. Tapahtumapaikaksi kerrottiin luminen rinne ja Ronjan nähtiin itkevän. Yksi myös totesi, että Ronja on ehkä ollut hangessa jo pitkään ja Birk oli vasta tullut paikalle, kuten olin pyrkinyt tuomaan esiin. Birkin nähtiin pelastavan ja lohduttavan Ronjaa rauhallisena.

Kuva 28. Siirsin Matiaksen kättä hieman ylemmäksi.

Vain yksi analysoija mainitsi tämän kuvituksen vuorokaudenajan, ja kutsui sitä talviseksi päiväksi. Olin tarkoittanut kuvan olevan iltapäivän puolella, kun aurinko alkaa laskemaan ja päivä hämärtyy.

Kokonaisuutena kuvat vaikuttavat onnistuneilta. Niitä kuvailtiin yhtenäisiksi ja erityisesti valojen, varjojen ja värien käyttöä keuhuttiin. Kuvitusten tyylistä mainittiin näkyvä kädenjälki, yksityiskohdat, viimeistely, kohtuullinen realismi, perinteikkyyden ja niiden arveltiin sopivan lastenkirjaan.

Kirjan maailman arveltiin olevan fantasiamaailma, joka sijoittuu aikaan ennen teollistumista, ja muutama analysoija mainitsikin juuri keskiajan. Vain yhdessä analyysissä veikkailtiin, missä kirjan maailma sijaitsisi maailmankartalla, mutta siinä paikaksi epäiltiin Skandinaavia, kuten olin tarkoittanut.

Useassa kohdassa jopa yllättävän moni analysoija oli kuvaillut esimerkiksi tunnelmaa samoilla adjektiiveilla, joten ilmeisesti kuvitukset välittävät halutun asian. Tosin toisistaan eroavia mielipiteitä myös löytyi. Muutaman kerran analyysissä tuli hyvin esille asia, jota en itse kuvia pitkään tuijottaneena ollut enään tullut ajatelleeksi.

6. POHDINTA

Olen kehittynyt kuvittajana opinnäytetyötä tehdessäni, ja olen tyytyväinen lopputulokseen. Jos tulevaisuudessa tulen kuvittamaan kirjaa, tiedän nyt paljon paremmin mistä lähteä liikkeelle ja kuinka edetä kuvitusprosessissa. Koen kehittyneeni myös kuvantekotaidoissani.

Jos opinnäytetyöni olisi ollut toimeksianto, olisi se tehnyt projektista luonnollisesti totuudenmukaisemman. Työskentely asiakkaan kanssa olisi voinut tuoda uusia näkökulmia ja huomioita työhön. Toisaalta omatoimisessa opinnäytetyössä pystyin paneutumaan itselle kiinnostavaan aiheeseen ja kehittää kuvitustyyliäni ja taitojani haluamaani suuntaan, mikä ei muuten olisi välttämättä ollut täysin mahdollista.

Hahmotan opinnäytetyön tehtyäni paremmin, millaisia erilaisia kuvituksia kirjassa voi olla. Kirjakuvitusten tehtävien pohtimisesta on varmaan apua siinä, että pystyy itse tekemään mielekkäitä kuvituksia. Myös kirjan kuvittamiseen liittyvän suunnitteluprosessin eri vaiheet selkenivät minulle. Työ etenee askel askeleelta ja lopullisten kuvitusten tekoa ei kannata aloittaa jos aiheeseen perehtyminen ja suunnittelutyö ovat vielä kesken. Jos ei vielä kunnolla tiedä mitä tekee, epävarma työnteko ja virheiden korjailu teettävät vain lisätyötä, ja kuvitukset tuskin tuovat tällöin viestiäänkään esille parhaalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyössä kuvituksissa käyttämäni tekniikka lokahti lopullisesti paikoilleen vasta ensimmäistä kuvitusta tehdessäni, joten myöhemmät kuvitukset sujuivat jonkin verran ensimmäistä joutuisammin. Kaiken kaikkiaan minulla oli kuitenkin suunnittelun ja luonnostelun jälkeen varsin hyvä käsitys siitä mitä teen.

Mietin prosessin aikana sangen paljon sitä, miten valitsen kuvitettavat kohtaukset. Luulen, että nyt tiedän paljon paremmin, miten ja mitä huomioon ottaen lähtisin tekemään kuvitussuunnitelmaa uuteen kirjaan. Suunnitelmani Ronja, ryövärintyttären kuvituksista muuttui prosessin aikana reilusti harkitummaksi, kuin mitä se aivan aluksi oli. Hieman minua harmittaa, etten ottanut valmiiksi saatettavaksi sellaista kohtausta, jossa olisi näkynyt kirjan satuolentoja. Minun oli kuitenkin valittava monista mielenkiintoisista vaihtoehdoista, ja päädyin tekemiini viiteen kuvaan, koska ajattelin niiden edustavan parhaiten erilaisia tunnelmia ja paikkoja.

Opin opinnäytetyötä tehdessä uusia teknisiä keinoja kuvan toteuttamiseen. Opettelin 3D-ohjelman hyödyntämistä piirrustuksissani, ja olenkin jo ehtinyt käyttää sitä apuna parissa muussa projektissa. Toisaalta huomasin, että 3D-mallin käyttäminen apuna saattoi tehdä kuvista jäykempiä kuin jos olisi piirtänyt "vapaasti", ja koitin parhaani mukaan varoa, ettei näin käy.

Käytin viivaa ja tekstuuria enemmän kuin minulla on yleensä ollut tapana, mutta erityisesti uskon kehittyneeni sommittelussa ja värien käytössä. Luin hieman sommitte-
lun keinoista, tein reilusti luonnospiirrustuksia ja 3D-ohjelma auttoi mallaamaan erilaisia asetelmia realistisesti. Perehdyin parin kirjan avulla syvemmin myös väreihin, ja pian huomasinkin tutkailevani mm. valojen ja varjojen sävyjen vaihtelua eri vuorokaudenaikoina. Pidän väritystekniikasta jota käytin opinnäytetyöni kuvituksissa, ja aion hyödyntää sitä jatkossakin.

Tein projektin aikana viisi kuvitusta. Totesin, että kokonaisen kirjan kuvittamiseen saa kyllä rehtiä täysipäiväisesti jonkun tovin. Hauska piirtely käy äkkiä täydestä työstä kun mukaan tulevat tavoitteet ja deadlinet. Kuitenkin sitä työhön ryhdyttyään usein huomasi, että ääri viivoja siistiessä tai värisävyjä hioessa tunniti olivatkin hävinneet, ja täytyi-
kin jo vastahakoisesti lopettaa. Voisin mielelläni tehdä tätä tulevaisuudessakin, ja nyt opinnäytetyön jälkeen koenkin, että minulla olisi paremmat edellytykset kuvittajan työhön.

LÄHTEET

Arnkil, H. 2007. Värit havaintojen maailmassa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Hatva, A. 1993. Kuvittaminen. Helsinki: Rakennustieto Oy.

Nikolajeva, M. & Scott, C. 2001. How Picturebooks Work. New York: Garland Publishing.

Rättyä, K. 2014. http://www.researchgate.net/publication/261785661_Lastenkirjallisuuden_lajikysymyksi. 4.11.2015.

Suojala, M. & Karjalainen, M. 2001. Avaa lastenkirja! Helsinki: Lasten keskus.

Ylimartimo, S. 2012. Kuviteltua – kuvitettua : pohdintoja fantasian ja muun fiktion kuvittamisesta. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

